

V Centru humanističnih znanosti ZRS Koper je v aprilu gostoval zgodovinar, dr. Johann Petitjean, kot prejemnik mednarodne štipendije Santorio Residential Fellowship

Epidemije so pomagale oblikovati moderno državo

"Nikakor mi ni bilo dolgčas!" je zagotovil dr. Johann Petitjean, ki je ves april preživel v apartmaju za gostujoče raziskovalce v renesančni palači Tiepolo-Gravisi na koprski Kreljevi ulici (tik za Srednjo ekonomsko-poslovno šolo). V prostorih Centra humanističnih znanosti ga je v okviru novega mednarodnega štipendijskega programa Santorio Residential Fellowship gostilo Znanstveno-raziskovalno središče (ZRS) Koper.

NATAŠA ČEPAR
ZRS Koper

Zdr. Johannom Petitjeanom, izrednim profesorjem zgodovine (fr. maître de conférences) z Univerze v Poitiersu v Franciji, smo se pogovarjali ob koncu njegovega koprskega obiska. Bil je prvi prejemnik Santoriojeve rezidenčne štipendije, ki jo je ustanovil ZRS Koper in pri tem sodeluje s Centre for the Study of Medicine and the Body in the Renaissance (CSMBR) iz Pise. Omenjeni ustanovi sta program namenili uveljavljenim raziskovalcem, ki se ukvarjajo s preučevanjem arhivskih virov v istrsko-beneškem in jadranskem prostoru.

"Hvaležen sem za možnost, da sem lahko prebival v tako lepem in mirnem ambientu, kjer sem se povsem posvetil svojemu študiju," je dejal dr. Petitjean, ki se v okviru svojih raziskav posveča zdravstvenim registrom v obdobju zgodnjega novega veka v Beneški republiki. S pomočjo zgodovinskih dokumentov preučuje nekdanjo beneško zdravstveno politiko in načine, kako se prek tega kažejo vzrodi upravljanja s širšim zgodovinskim prostorom.

"Soočanje z zbirni kuge je sovpadlo z nastajanjem moderne države in razvojem zdravstvenega sistema. Kuga je tako postala eno ključnih gonil družbene modernizacije: od oblikovanja zakonodaje in političnih ukrepov za varovanje javnega zdravja do uvajanja novih načinov družbenega nadzora," je pojasnil sogovornik.

Kaj vas je spodbudilo, da ste se prijavili na razpis za pridobitev Santoriojeve rezidenčne štipendije za enomesečno študijsko bivanje v Kopru?

Razpis sem videl po naključju in sem takoj vedel, da je to zame odlična priložnost. Pripravilam namreč posebno habilitacijsko razpravo, ki bo izšla tudi v knjižni obliki, tako da sem izkoristil priložnost za začasem premor od vsakdana na fakulteti za poglabitev svojega raziskovalnega dela.

Področje vašega raziskovanja je zgodovina zdravstvenega sistema Beneške republike. Kako, da vas je kot Francoza začel zanimati ta zgodovinski prostor?

Območje Sredozemlja me je privlačilo že kot študenta, v navdih mi je bil tudi velik francoski zgodovinar Fernand Braudel, ki je prvi celovito opisal zgodovino Sredozemlja. Poleg tega gre za območje številnih stikov, konfliktov in migracij. Najprej sem študiral v Marseillu, nadaljnja študijska pot pa me je vodila v Rim. Tam sem objavil svoje doktorsko delo, v katerem sem raziskoval vpliv novic, ki so iz Osmanskega cesarstva prihajale v Italijo in Evropo. Zanimal me je predvsem njihov vojaški in politični vidik. Kasneje sem svojo pozornost usmeril v komplementarno področje – pretok informacij s področja zdravstva ter način, kako so epidemije in zdravstvene razmere oblikovale družbene in politične odnose v širšem sredozemskem prostoru.

Dr. Johann Petitjean je kot Santoriojeva rezidenčni štipendist v Kopru preučeval, kako je upravljanje javnega zdravja v obmejnih območjih Beneške republike predstavljalo pomemben vzvod politične oblasti in nadzora nad vzhodnim jadranskim prostorom.

Ali vas je k temu spodbudilo obdobje pandemije covid-19?

Pravzaprav sem se z zdravstveno politiko v novem veku začel ukvarjati že pred covidom. Se pa spominjam, da sem ob pojavu pandemije ravno preživel študijski dan v Benetkah, kjer sem preučeval zgodovinske dokumente o kugi. Nisem pričakoval vsega tega, kar je v zvezi z ukrepanjem proti covidu sledilo, a sem - sploh glede na to, da je bila moja žena ravno noseča - iz previdnosti raje hitro odpotoval domov v Francijo (smeh).

Epidemije kuge predstavljajo pomemben zgodovinski trenutek pri oblikovanju moderne države, saj razkrivajo kompleksen odnos med družbo, oblastjo in mehanizmi nadzora.

Kot ugotovljate, je upravljanje javnega zdravja v obmejnih območjih Beneške republike predstavljalo pomemben vzvod državnega upravljanja ter utrjevanja politične oblasti in nadzora nad tem prostorom.

V zgodnjem novem veku so se pojavila tako imenovana zdravstvena potrdila, ki niso služila le za obvladovanje kuge, temveč tudi za nadzor nad takratnim pomorskim prometom in gibanjem prebivalstva. Na neki način jih lahko primerjamo s samopotrčili iz časa pandemije covid-19, le da so jih v 16. in 17. stoletju izdajale javne oblasti, ki so se sklicevale na zaščito skupnega dobrega in javnega zdravja.

Prav v teh kriznih trenutkih se jasno pokaže delovanje države in njena sposobnost upravljanja družbe. Obstajajo zakoni, uradi, dokumenti in administrativni postopki, toda

država zares obstaja šele takrat, ko ljudje priznajo njeno legitimnost in sprejmejo določene omejitve zasebnih interesov v korist skupnosti. Epidemije kuge predstavljajo pomemben zgodovinski trenutek pri oblikovanju moderne države, saj razkrivajo kompleksen odnos med družbo, oblastjo in mehanizmi nadzora.

Kot zanimivost lahko še povem, da so v tistih časih Benetčan, ki so imeli precej izkušenj s kugami, oblikovali nekakšno diplomacijo, ki je svetovala v podobnih razmerah, ki so prizadele druge takratne države.

Na ta način so uveljavljali svojo vlogo in pomembnost v širšem evropskem prostoru. Poleg tega je v tistih časih veljalo, da nevarnost, bodisi vojaška bodisi v obliki epidemij, prihaja vselej z Vzhoda, se pravi iz Osmanskega imperija.

Kako se skozi vaše raziskave iz zgodnjega novega veka kaže povezava med Beneško republiko ter Istro?

Območje vzhodnega Jadrana je bilo za Benetke izrazito strateško; to ni bila zgolj periferija, pač pa je predstavljalo njihov ključni obrambni in sanitarni pas. Mesta, kot je bil Koper, so sicer ohranjala določeno stopnjo avtonomije. Imela so lastne magistrature in lokalne oblasti, ki so skrbele za vsakdanje upravljanje mesta, tudi za zdravstvena vprašanja, higieno, nadzor nad pristanišči ter ukrepe ob epidemijah. Vendar ta

avtonomija ni pomenila neodvisnosti. Nad mestom je stal beneški podestat, ki je predstavljal oblast Beneške republike in je odločal o ključnih političnih, vojaških in zdravstvenih vprašanjih.

V kriznih obdobjih, se pravi, med epidemijami kuge, je Beneška republika v Istro pošiljala posebne odposlance in zdravstvene uradnike, ki so nadzirali izvajanje splošnih ukrepov. Obmejna območja so bila utrjena s trdnjavami, obdajali in stalno vojaško prisotnostjo, obenem pa so delovala kot pomembne točke zdravstvenega nadzora. Na pomembnih prometnih križiščih so nastajali sanitarni kordon, nadzorovane poti in zapore cest, katerih namen je bil preprečevanje širjenja bolezni iz osmanskega ali habsburškega prostora proti beneškemu središču.

Beneška republika je razvila model upravljanja prostora, v katerem sta bila varnost države in zaščita javnega zdravja neločljivo povezana. To lahko prepoznamo še v današnjem svetu.

Ste pri raziskovanju koprskih zgodovinskih dokumentov našli na kakšno posebno odkritje?

Žal je glavnina dokumentov iz tistega časa še vedno v Benetkah, kar je pri mojem delu predstavljalo pomembno omejitev. Smo pa s kolegi z Inštituta za zgodovinsko študijo ZRS Koper stali pristne vezi. Navdušili nas je tudi ideja o soorganizaciji mednarodne konference ob 400-letnici kužne epidemije, ki je leta 1630 opustošila Benetke in Istro, torej v perspektivi leta 2030. Namen te konference bi bil predvsem opozoriti na pomen obmejnih območij, ki so, prav tako kot središča, pomembna za razumevanje kompleksnosti posameznega zgodovinskega trenutka.

Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije

Prispevek je nastal v okviru raziskovalnega programa Sredozemlje in Slovenija (P6-0272), ki ga vodi dr. Egon Polkert. Znanstveno delo raziskovalnega programa financira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije iz državnega proračuna.